

Pinochet toch voor de rechter?

Peter Gelauff

Duizenden demonstranten vierden op 26 augustus voor de hekken van het Chileense Hooggerechtshof de beslissing van het hof om de immuniteit van Pinochet op te heffen en de weg vrij te maken voor zijn berechting. Sinds hetzelfde gerechtshof in juli 2002 besloten had dat de ex-dictator wegens een veronderstelde lichte vorm van dementie niet terecht kon staan voor zijn verantwoordelijkheid voor de politieke moorden uit de beginperiode van zijn gewelddadige bewind, hadden de processen tegen de coupplager van 1973 stilgelegen. Nu oordeelde het college dat het aan de onderzoeksrechter is te beoordelen of Pinochet nog gezond genoeg is om terecht te staan. Met een nipte meerderheid van negen tegen acht stemmen werd Pinochets immuniteit opgeheven.

De uitspraak van het Hooggerechtshof, waar met spanning naar was uitgezien, lijkt aan te tonen dat veertien jaar na de beëindiging van de militaire dictatuur ook de hoogste rechterlijke instantie in Chili het eindelijk aandurft de pressie van Pinochets vrienden in en buiten het leger te weerstaan. Toch kon de vreugde van veel Chileenen wel eens prematuur zijn. Mensenrechtenorganisaties als Amnesty International, tegelijk met het betuigen van hun instemming met het besluit, waarschuwden dan ook: 'Het besluit van het Hooggerechtshof is een eerste stap om gerechtigheid te krijgen...' Meer dan nieuwe hoop dat de lange strijd van de aanklagers, van de familieleden van de slachtoffers en van de organisaties voor de mensenrechten toch niet tevergeefs is geweest, biedt het oordeel van de rechtbank niet. Intussen hebben zij de eerste tegenslag in hun niet aflatende gevecht om Pinochet voor de rechter te krijgen dan ook alweer moeten incasseren. De dag voordat onderzoeksrechter Juan Guzmán, die sinds 2001 de processen tegen Pinochet leidt, met de overdraging van de beklaagde zou beginnen, besloot het Hof van Beroep in Santiago een verzoek tot wraking van de kant van de verdediging in te willigen. Guzmán zou, vanwege zijn betrokkenheid bij eerdere processen tegen Pinochet en met name met het proces dat het Hooggerechtshof indertijd met een beroep op de gezondheid van de ex-dictator had afgeblazen, afkeer hebben van de beklaagde en daardoor niet tot onbevooroordeeld handelen in staat zijn.

Zo duurt het schaakspel rond de berechting van Pinochet voort, terwijl de principe-uitspraak dat hij de uiteindelijke verantwoordelijkheid draagt voor de schendingen van de mensenrechten, die onder zijn bewind gepleegd zijn, eerder dit jaar feitelijk al werd gedaan. Voorafgaand aan het oordeel van het Hooggerechtshof moest het Hof van Beroep in Santiago oordelen of Pinochet terecht kon staan vanwege zijn betrokkenheid bij Operatie Condor. Onder deze naam staat het plan bekend van de militaire dictaturen die halverwege de jaren zeventig van de vorige eeuw in Latijns Amerika huishielden, om in onderlinge samenwerking met geweld een einde te maken aan de democratische oppositie in hun landen. Pinochet en zijn rechterhand Manuel Contreras, de Directeur van Chili's Nationale Veiligheidsdienst DINA, worden ervan beschuldigd het initiatief te hebben genomen tot deze misdadige samenwerking. In juli jongstleden oordeelde het Hof van Beroep dat 'Augusto Pinochet in zijn hoedanigheid van opperbevelhebber van het leger op de hoogte was van alle activiteiten van de Nationale Veiligheidsdienst (...), dat de Veiligheidsdienst onderdeel uitmaakt van de hiërarchische structuur van het leger en dat de directe commandant en diens superieuren de opdrachten verstrekken.'

Tegenover het argument van de verdediging dat de ex-generaal niet verantwoordelijk kon worden gesteld voor de daden van zijn ondergeschikte, oordeelde de rechtbank: 'In zijn hoedanigheid van uitvoerend directeur van de DINA ontving hij (Ma-

nuel Contreras) slechts bevelen van de president van de republiek die zijn dienst moest uitvoeren. Dit volgt uit het feit dat conform de wet de directie van de Nationale Veiligheidsdienst onder de regeringsjunta valt; feitelijk onderhield haar directeur, Manuel Contreras, alleen hiërarchische relaties met de president, Augusto Pinochet, wiens vertegenwoordiger hij was.'

Belangrijk argument voor het Hof van Beroep en onlangs dus ook het Hooggerichtshof om, ondanks het eerdere oordeel over de geestelijke gezondheid van de ex-dictator, toch de weg vrij te maken voor zijn berechting was het interview dat Pinochet vorig jaar gaf voor een televisiekanaal in Miami. Daarin verklaarde hij geestelijk volkomen in orde te zijn en beantwoordde hij een uur lang helder en samenhangend de vragen die de journaliste hem stelde. Over de militaire staatsgreep en zijn periode als president zei hij bij die gelegenheid: 'Ik zie mijzelf als een engel. Als ik bij mezelf te rade ga en nadenk..., dan ben ik een goed mens.' In hetzelfde interview sloot hij uit ooit vergiffenis te zullen vragen voor de excessen van zijn bewind. De aanklagers in de rechtszaak betreffende 'Operatie Condor' voerden dit interview aan als bewijs dat Pinochet geestelijk volkomen gezond was en derhalve terecht kon staan voor zijn aandeel in deze operatie. De beide gerechtelijke instanties deden hier weliswaar geen directe uitspraak over, maar het feit dat ze de beoordeling daarvan overlieten aan de onderzoeksrechter zegt genoeg. Of de gewijzigde opstelling van de Chileense rechters voldoende is om Pinochet echt voor het gerecht te brengen, is echter nog allerminst zeker.

uit: Roodkoper, 9e jaargang, nummer 3 – herfst 2004